

СЕКЦІЯ 5 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-37-11

УДК 336.71

Артем'єва О.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
Університету державної фіскальної служби України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1816-0809>
E-mail: o.bidyuk@gmail.com

Бестюк А.М.

студентка
Університету державної фіскальної служби України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7776-5496>
E-mail: missis.bestiuk@ukr.net

ВПЛИВ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті досліджено особливості виникнення кредитних ризиків, проведено детальний аналіз поняття «кредитний ризик» із погляду українських, закордонних учених та нормативно-правових актів. Охарактеризовано види кредитних ризиків та причини їх виникнення. Наведено загальну кількість діючих банків України, проаналізовано стан їхніх активів, визначено проблемні кредити та причини їх виникнення. Здійснено аналіз динаміки нормативів кредитного ризику банківської системи України та описано складники кредитного портфеля, охарактеризовано особливості непрацюючих кредитів, здійснено оцінку обсягу проблемних кредитів та резервів за кредитними операціями, наведено показники рейтингу життєздатності банків та визначено критерії відбору до рейтингу. Визначено банки з найбільшим та найменшим відсотком проблемних кредитів та проаналізовано методи мінімізації кредитних ризиків з урахуванням закордонного досвіду. Описано скоринг-систему та визначено особливості її функціонування, проаналізовано переваги та недоліки скорингу.

Ключові слова: кредитний ризик, кредит, кредитні операції, кредитний портфель, кредитна діяльність, скоринг.

Артемьева О.А., Бестюк А.Н. ВЛИЯНИЕ КРЕДИТНЫХ РИСКОВ НА РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

В статье исследованы особенности возникновения кредитных рисков, осуществлен детальный анализ понятия «кредитный риск» с точки зрения украинских, зарубежных ученых и нормативно-правовых актов. Охарактеризованы виды кредитных рисков и причины их возникновения. Рассмотрено общее количество действующих банков Украины, проанализировано состояние их активов, определены проблемные кредиты и выявлены причины их возникновения. Осуществлен анализ динамики нормативов кредитного риска банковской системы Украины и описаны составляющие кредитного портфеля, охарактеризованы особенности неработающих кредитов, осуществлена оценка объема проблемных кредитов и резервов по кредитным операциям, представлены показатели рейтинга жизнеспособности банков и определены критерии отбора в рейтинг. Определены банки с наибольшим и наименьшим процентом проблемных кредитов и проанализированы методы минимизации кредитных рисков с учетом иностранного опыта. Описана скоринг-система и определены особенности ее функционирования, проанализированы преимущества и недостатки скоринга.

Ключевые слова: кредитный риск, кредит, кредитные операции, кредитный портфель, кредитная деятельность, скоринг.

Artemieva Oksana, Bestiuk Anastasia. THE INFLUENCE OF THE CREDIT RISKS ON THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE IN CONDITIONS OF TRANSFORMATIONAL PROCESSES

Credit activity of banks of Ukraine is characterized by a high degree of risk compared to active operations of the Bank. In recent years Ukraine has seen a negative dynamics of growth of credit risk, thus increasing the likelihood of akrediteerimine companies and default of issuers of securities. Banking depends on the chosen risk management strategy. The purpose of the risk management process is to limit or minimize, as fully to avoid risk is impossible. The purpose of this article is to determine the influence of the credit risks on the banking system of Ukraine under conditions of transformational processes and identify ways to reduce credit risk by minimizing their negative effects on the activities of banks and the banking system as a whole. In the article the features of origin of credit risks, a detailed analysis of the notion "credit risk" from the point of view of Ukrainian and foreign scientists and legal acts. An outline of the types of credit risks and their causes. Given the total number of operating banks in Ukraine, analyses the condition of their assets, identified problem loans and their causes. It conducts analysis of dynamics of norms of the credit risk of the banking system of Ukraine and describes the components of the credit portfolio of the described features of non-performing loans, the estimation of the volume of bad loans and reserves for credit operations, given the rating indicators of the viability of banks and the criteria of selection ranking. Identified banks with the highest and lowest percentage of bad loans and the methods of minimization of credit risks, taking into account international experience. Describes the scoring system and the features of its functioning, the advantages and disadvantages of scoring. In conclusion, the article proposes to apply to minimize credit risks: the creation of a reserve, insurance, adherence to NBU standards, the types of collateral, the method of diversification, Lanshan and implementation of scoring systems that simplify the work of the banking system and reduce the negative effects of credit risks.

Keywords: credit risk, credit, credit operations, loan portfolio, credit activity, scoring.

Постановка проблеми. Кредитна діяльність банків України нині характеризується високим ступенем ризику порівняно з іншими активними операціями

банку. Це пов'язано насамперед із недостатністю платоспроможних та надійних позичальників. До того ж, права кредитора не досить захищені на законодав-

чому рівні. Це зумовлює підвищений рівень ризику під час формування банком кредитного портфеля.

Протягом останніх років в Україні спостерігається негативна тенденція до зростання кредитних ризиків, внаслідок чого зростає ймовірність настання некредитоспроможності компаній та дефолту емітентів цінних паперів. Проблема управління кредитними ризиками, проведення оцінки та аналізу кредитного ризику стосується всіх банків, які беруть участь у кредитуванні фізичних та юридичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню управління кредитним ризиком присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: В.В. Бобиль, В.Я. Вовк, О.П. Колодизев, О.В. Крехмаль, Л.О. Примостка, Л.Ю. Сисоєва, Н.М. Шелудько, Є.П. Шустова та ін. Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що проблема управління кредитними ризиками у банківському секторі не досить вивчена, тому необхідно детально проаналізувати наявні методи оцінки та визначити головні чинники кредитного ризику в сучасних умовах трансформації банківського сектору в Україні.

Мета статті полягає у визначенні впливу кредитних ризиків на розвиток банківської системи України в умовах трансформаційних процесів та виявленні напрямів зниження кредитних ризиків шляхом мінімізації їхніх негативних впливів на діяльність банків та банківської системи загалом.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Діяльність банків залежить від вибраної стратегії управління ризиками. Мета процесу управління кредитними ризиками полягає в їх обмеженні або мінімізації, оскільки повністю уникнути ризиків

неможливо. Управління кредитними ризиками, повинно спрямовуватися на забезпечення отримання банком відповідної винагороди за прийняття ризиків. Виняток становлять нецінові ризики, щодо яких немає кореляції між їхнім рівнем та величиною винагороди банку.

Для того щоб найбільш повно розкрити шляхи та методи мінімізації кредитних ризиків і розробити відповідні стратегії щодо ефективності здійснення кредитних операцій, розглянемо суть поняття «кредитний ризик». Вчені по-різному трактують поняття «кредитний ризик» (табл. 1).

Слід відзначити, що нині немає єдиного трактування кредитного ризику, що зумовлено відсутністю єдиного підходу до розуміння його економічних основ, що спричинило неоднозначність поглядів науковців щодо визначення його сутності.

Під час розгляду кредитного ризику першочерговим завданням є з'ясування причин його виникнення. До основних причин можна віднести:

- зловживання клієнтами щодо виконання кредиту;
- зміну ринкової вартості тих банків, що виступають заставою під час кредитування;
- раптову односторонню зміну умов кредитних договорів комерційними банками;
- раптову нездатність дебіторів банків отримувати заплановані обсяги запланованих результатів;
- несприятливі чи різкі зміни в економічній, політичній та фінансовій системі країни, виникнення кризових явищ в економіці, що спричиняє зниження ділової активності суб'єктів господарювання [10].

Кредитні ризики є багатоаспектними, вони проявляються у різних сферах банківської діяльності та

Таблиця 1

Визначення поняття «кредитний ризик» різними авторами

Джерело	Сутність терміна
Нормативно-законодавчі акти	
Принципи управління кредитними ризиками [1]	кредитний ризик – можливість невиконання позичальником або протилежною стороною взятих на себе зобов'язань відповідно до встановлених умов.
Постанова НБУ № 351 Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [2]	кредитний ризик – розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента;
Методичні вказівки з інспектування банків Система оцінки ризиків [3]	кредитний ризик – це «наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови»
Вітчизняні вчені	
А.М. Бандурка, В.В. Глуценко [4]	кредитний ризик – ймовірність збитків у зв'язку з несвоєчасним поверненням позичальником основного боргу і відсотків за ним
О.М. Петрук [5]	кредитний ризик – це можливість того, що в певний момент часу вартість кредитної частини банківського портфеля активів зменшиться у зв'язку з неповерненням, неповним або несвоєчасним поверненням кредитів, наданих банком
І. Демчик [6]	кредитний ризик – це потенційна можливість втрати сум основного боргу й відсотків по ньому, що виникає в результаті порушення цілісності руху під впливом різноманітних ризикоутворюючих факторів (неповернення кредиту у зв'язку зі злиттям або поглинанням, банкрутством, шахрайством та ін.).
І. Джулай [7]	кредитний ризик – це ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за кредитом, що належать кредиторю відповідно до кредитного договору.
Зарубіжні вчені	
В.Т. Севрук [8]	кредитний ризик – це можливість збитків унаслідок неповернення основної суми боргу та процентів за ним
Ф.Х. Найт [9]	кредитний ризик – це ймовірнісні негативні зміни у стані функціонування банку в разі виникнення небажаних та можливо непередбачених подій під час здійснення кредитного процесу, пов'язані з проявом конкурентної боротьби, які структуруються на події прямої або опосередкованої дії стосовно впливу на стан розвитку банку, що і визначає наявну множинність різновидів кредитних ризиків
Н. Коновалова [17]	кредитний ризик – це вивчення та оцінка якісних і кількісних показників економічного становища позичальника.

Джерело: згруповано автором самостійно

наявні у різних типах банківських операцій. Тобто кредитний ризик стосується кореспондентських рахунків, депозитних вкладень певного банку в інших банках, операцій із цінними паперами, гарантійних операцій, а також послуг кредитного характеру (лізингу, факторингу, форфейтингу) тощо.

Ситуація, що склалася на вітчизняному ринку кредитування, спричинена наслідками фінансової кризи 2008–2011 рр., в умовах якої суттєво послабилася стійкість банківського сектору України. Зниження платоспроможності багатьох вітчизняних підприємств-позичальників призвело до банкрутства банків та скорочення їх кількості, що відображено у табл. 2.

Таблиця 2
Кількість банків в Україні за період 2008–2019 рр.

Період	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т.ч. з 100% іноземним капіталом
на 1.01.2008	175	47	17
на 1.01.2009	184	53	17
на 1.01.2010	182	51	18
на 1.01.2011	176	55	20
на 1.01.2012	176	53	22
на 1.01.2013	176	53	22
на 1.01.2014	180	49	19
на 1.01.2015	163	51	19
на 1.01.2016	117	41	17
на 1.01.2017	96	38	17
на 1.01.2018	82	38	18
на 1.12.2019	77	37	23

Джерело: побудовано автором на основі [11]

Так, у період 2008–2019 рр. припинили свою діяльність 98 банків. Кількість діючих банків зменшувалася переважно за рахунок банків із вітчизняним капіталом. Динаміку активів, наданих кредитів та резервів за 2008–2019 рр. наведено у табл. 3.

Дані табл. 3 свідчать про тенденцію щодо збільшення обсягів протермінованості позичкової заборгованості за кредитами установ банківської системи України, яка зберігається досі, тоді як обсяги кредитних вкладень часто коливаються.

Проаналізувавши фактичні значення нормативів кредитного ризику банківської системи України з 2010 р., доходимо висновку, що до 2014 р. усі показники не виходили за межі граничних величин (табл. 4).

Протягом 2016–2019 рр. норматив Н9 значно перевищував граничне значення (5%): 2016 р. – 28,80%, 2017 р. – 20,05%, 2018 р. – 11,23%, 2019 р. – 7,23%.

Враховуючи те, що показники знаходилися в межах граничного значення навіть під час економічної кризи, можна зробити висновок, що оцінка кредитного ризику на основі нормативів НБУ є не досить інформативною для оцінювання впливу кредитної діяльності на фінансову стійкість банків.

З 2017 р. набула чинності Постанова Правління НБУ № 351, згідно з якою було запроваджено поняття «непрацюючі активи/кредити», що є найближчим до загальноприйнятого у світовій практиці поняття «non-performing exposures / loans» (NPE/NPL) – непрацюючий актив/кредит – актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників), або за яким контрагент неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення [13].

Рейтинг життєздатності банків – інформаційний проєкт оцінки надійності найбільших фінансових установ України. До рейтингу потрапили банки, ринкова частка яких перевищує 0,2% від усіх платоспроможних банків. Він враховує найважливіші фактори фінансової стійкості, які можна розрахувати на основі публічної інформації для платоспроможних банків. У методиці також враховуються економічні нормативи діяльності банків за розрахунками [14].

Так, у розрахунку фактору «достатності» капіталу враховується значення нормативу Н2. Під час розрахунку рівня проблемності кредитів враховуються нормативи Н7-Н9. У розрахунку ліквідності також враховані показники нормативів НБУ Н4-Н6, найбільша вага надається фактору, що має найменше значення. У розрахунку також тепер враховується норматив ризику загальної відкритої валютної позиції.

Здатність банку пережити періоди системних дисбалансів визначається як загальна сума балів факторів стабільності – від 1 до 4, зважених на важливість кожного фактору – від 0 до 1. Залежно від загального заліку банк отримує певну кількість зірок – від 0,5 до 5, що наведено в табл. 5 [9].

Як видно з табл. 5, найвищі відсотки проблемних кредитів мають такі банки, як: «Укрсоцбанк» (90%), «Промінвестбанк» (85,1%), «Приватбанк» (83,4%), «Сбербанк» (80,3%), найменший – «Сіті банк» (0,3%) «ПроКредит Банк» (3,7%), «Банк Восток» (3,8%). «Райффайзен Банк Аваль», «Креді Агріколь Банк», «УКРСИББАНК», «ІНГ Банк Україна» вхо-

Таблиця 3

Сумарні активи комерційних банків з 2008 по 2019 р. (млн грн)

Роки	Активи (усього)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.01.2008	599396	485368	276184	153633	20188
на 1.01.2009	926086	792244	472584	268857	48409
на 1.01.2010	880302	747348	474991	222538	122433
на 1.01.2011	942088	755030	508288	186540	148839
на 1.01.2012	1054280	825320	580907	174650	157907
на 1.01.2013	1127192	815327	609202	161775	141319
на 1.01.2014	1278095	911402	698777	167773	131252
на 1.01.2015	1316852	1006358	802582	179040	204931
на 1.01.2016	1254385	1009768	830632	175711	321303
на 1.01.2017	1256299	1005923	847092	157385	484383
на 1.01.2018	1336358	1042798	870302	170938	516985
на 1.01.2019	1360764	1118618	919054	196634	555871

Джерело: побудовано автором на основі [12]

Таблиця 4

Динаміка нормативів кредитного ризику банківської системи України за період 2010–2019 рр.

Норматив	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість діючих банків (без неплатоспроможних)	182	176	176	176	180	163	117	96	82	77
Норматив максимального розміру кредитного ризику на 1 контрагента (Н7), не більше 25%	21,04	20,76	22,10	22,33	22,01	22,78	21,48	20,6	20,4	17,3
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), не більше 800%	161,2	164,4	172,9	172,0	250,0	364,1	308,2	232,1	173,8	120,5
Максимальний обсяг кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), не більше ніж 5%	0,81	0,57	0,37	0,36	0,13	-	28,8	20,1	11,2	7,23
Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10), не більше 30%	5,76	3,31	2,25	2,51	2,41	1,63	-	-	-	-
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) не більше ніж 25%)	-	-	-	-	-	-	28,8	20,0	11,2	7,23

Джерело: побудовано автором на основі [12]

Таблиця 5

Рейтинг життєздатності банків у 2019 році

Банк	Рейтинг	Чисті активи, млн. грн.	Миттєва ліквідність, %	Проблемні кредити, %
Райффайзен Банк Аваль	4.5	79147,5	19,7	9,7
Креді Агріколь Банк	4.0	32790,3	12,9	9,8
УКРСИББАНК	4.0	52681,3	16,7	13,0
ІНГ Банк Україна	4.0	10950,5	4,4	10,9
Сітібанк	4.0	24638,9	12,5	0,3
Приватбанк	4.0	282037,4	11,5	83,4
ОТП Банк	4.0	32862,2	14,2	27,3
ПроКредит Банк	4.0	20996,7	5,3	3,7
Кредобанк	4.0	16793,0	9,6	9,9
Ідея Банк	4.0	4204,7	7,3	28,4
Правекс Банк	4.0	4500,6	42,4	10,5
А-Банк	3.5	4988,0	8,1	21,7
ПУМБ	3.5	49917,2	7,9	28,7
Укргазбанк	3.5	82363,8	7,3	17,0
Ощадбанк	3.0	218248,6	7,8	67,3
Альфа-Банк	3.0	60200,2	5,6	19,4
Укрсоцбанк	3.0	16105,0	12,3	90,0
УкрЕксІмБанк	3.0	161731,6	4,7	59,3
Сбербанк	3.0	30614,6	9,8	80,3
Універсал Банк	3.0	8379,5	8,0	37,3
ТасКомБанк	3.0	17722,6	9,0	12,6
Індустріалбанк	3.0	5053,1	13,8	20,1
Банк Восток	3.0	9398,1	17,5	3,8
Міжнародний Інвестиційний Банк (МІВ)	3.0	9360,8	4,8	37,8
МТБ Банк	2.5	5000,2	11,6	15,0
Банк Південний	2.5	24937,8	10,7	10,4
Банк Інвестицій та Заощаджень	2.5	4205,4	10,2	26,1
Мегабанк	2.0	9860,3	10,6	15,3
Банк Кредит Дніпро	2.0	10052,4	3,3	66,5
Промінвестбанк	2.0	13807,8	8,4	85,1

Джерело: побудовано автором на основі [14]

дять до 4 кращих банків, хоча й мають значний відсоток проблемних кредитів.

Іноземні банки для оцінки кредитного ризику застосовують спеціальні методики кредитного рейтингу, що становлять сукупність оцінних параметрів кредитоспроможності позичальника. Для них характерна комплексність і порівнянність усієї палітри факторів кредитного ризику.

Англійські клірингові банки здійснюють оцінку потенційного ризику неплатежу по кредиту із вико-

ристанням методик «PARSEL» і «CAMPARI». Методика «PARSEL» включає: P (Person) – інформацію про персону потенційного позичальника, його репутацію; A (Amount) – обґрунтування суми затребуваного кредиту; R (Repayment) – можливість погашення; S (Security) – оцінка забезпечення; E (Expediency) – доцільність кредиту; R (Remuneration) – винагороду банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту [15].

Методика «CAMPARI» більш розширена в системі оцінки: C (Character) – репутація позичаль-

ника; A (Ability) – оцінка бізнесу позичальника; M (Means) – аналіз необхідності звертання за позичкою; P (Purpose) – ціль кредиту; A (Amount) – обґрунтування мети кредиту; R (Repayment) – можливість погашення; I (Insurance) – спосіб страхування кредитного ризику [15].

У практиці американських банків використовують «правило п'ятих С»: 1 С (customer's character – характер позичальника) – репутація позичальника, ступінь відповідальності, готовність і бажання сплатити борг; 2 С (capacity to pay – фінансові можливості) – припускає ретельний аналіз доходів і витрат позичальника і перспективи їхнього розвитку в майбутньому; 3 С (capital) – капітал, майно; 4 С (collateral) – забезпечення позики, достатність, якість і ступінь реалізованої застави у разі непогашення позички; 5 С (current business conditions and goodwill – загальні економічні умови) – визначають діловий клімат у країні і впливають на становище банку і позичальника. Перераховані критерії «С» іноді доповнюють шостим критерієм – 6 С (control) – моніторинг законодавчих основ діяльності позичальника і відповідність його стандартам банку [15].

Оптимально використовуючи ці методики, зарубіжні банки мінімізують кредитний ризик, чітко організують кредитний процес, домагаючись найкращої якості кредитного портфеля. Предметом аналізу для американських комерційних банків слугують чинники, які сформувалися під впливом несприятливих економічних умов.

Широко застосовується західними банками проведення аудиторської перевірки позик. Контроль за проблемними позиками може складатися з повторної перевірки бухгалтерської та фінансової звітності, перевірки документації, якості застави тощо. Під час контрольної перевірки розглядається питання про відповідність цієї позички кредитній політиці банку, оцінюється кредитоспроможність та фінансовий стан позичальника.

Поширеним є спосіб захисту від кредитного ризику через продаж кредитів. Банк, виходячи із проведеної ним оцінки кредитного портфеля, може продати певну частину наданих кредитів іншим інвесторам. За рахунок цієї операції банк має змогу повернути кошти, що були спрямовані у кредитні вкладення. Процедура викупу в банків проблемних кредитів можуть здійснювати безпосередньо центральний банк (Чилі, Угорщина, Польща) або Агенція з реструктуризації (Чехія, США, Мексика, Південна Корея).

Проаналізувавши отримані дані, можна дійти висновку, що повністю уникнути кредитних ризиків неможливо, проте можна їх мінімізувати. Основними методами мінімізації ризиків є:

1. Метод диверсифікації – сутність полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон).

2. Лімітування – полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих кредитів, що дає змогу обмежити ризик.

3. Страхування – це ефективна система щодо зменшення впливу кредитних ризиків, що передбачає такі варіанти, як: самострахування, яке активно впроваджувалося через формування та використання резервів за кредитними операціями та страхування, за яким страхувальник шляхом сплати премії забезпечує собі або третій особі у разі настання події,

обумовленої договором, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності.

4. Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів.

5. Види забезпечення кредиту (способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань) – це спеціальні засоби, що не мають загального значення і призначаються за домовленістю сторін або за вказівкою закону (порука, гарантія, неустойка (штраф, пеня), застава).

6. Дотримання нормативів НБУ (Н7, Н8, Н9 і інших).

Доцільно ввести скоринг-систему, суть якої полягає у визначенні можливості клієнта погашати кредит. Завдяки конкретним правилам банк здатний вибирати цільових клієнтів (наприклад, вікові рамки, розмір мінімальної зарплати, період проживання в цьому регіоні). Для проведення аналізу використовують статистичні інструменти. Профіль одного клієнта порівнюють із профілями інших людей, котрі вже раніше отримували кредити.

У результаті визначається скоринг-бал, і чим він вищий, тим більше шансів на отримання позитивного рішення для клієнта. А для кредитора це означає зниження ризику неповернення коштів. До того ж, скорингова оцінка впливає також і на умови кредитування, відсоткову ставку та розмір тіла кредиту.

Система кредитного скорингу розроблена так, що за кожен пункт передбачене нарахування певної кількості балів, які потім сумуються. Таких пунктів може бути більше тисячі. Для того щоб здійснити таку перевірку, сучасні кредитні установи використовують різні скорингові моделі та спеціальні комп'ютерні програми, які дають змогу скоротити час опрацювання інформації. Завдяки цьому відповідь на заявку отримується максимально швидко. Наприклад, за графу, де вказується стать особи, може нараховуватися 20–30 балів або 1 чи 2, це залежить від моделі скорингу та конкретної установи.

При цьому жінки вважаються більш відповідальними позичальниками, а значить, скоринг-бал є вищим. Також за вік заявника може присвоюватися різна кількість балів, якщо він занадто юний чи похилий, то скоринг-бал буде невисоким. Чим краще налагоджено скоринг і чим він об'єктивніший, тим правильніше і швидше оцінюються ризики банку, позбавивши його можливих збитків. Саме тому скорингова модель зберігається у суворій таємниці і розробляється кожним банком індивідуально. Щоб ввести її в обіг, потрібно знати, як саме відповідати на конкретні запитання в анкетуванні, і це головна причина, з якої банки майже ніколи не повідомляють причини відмови позичальникам. У скорингу є свої сильні і слабкі місця, він допомагає виявляти потенційних неплатників і шахраїв, при цьому не позбавляє ризиків видачі позики неблагонадійному клієнту або відмови сумлінному [10].

Висновки. Отже, кредитні ризики містять у собі загрозу збереження фінансової стійкості банків, тому впровадження нових, більш ефективних методів оцінки, управління, а отже, попередження кредитних ризиків має стати головним напрямом розвитку банківської системи України.

Кредитних ризиків повністю уникнути неможливо, однак можна мінімізувати наслідки їх впливу. Існують дієві методи, які доцільно застосовувати для мінімізації ризиків: створення резерву, страхування,

дотримання нормативів НБУ, види забезпечення кредиту, метод диверсифікації, ліцензування. Удосконалення методик оцінки кредитного ризику з урахуванням банківського рейтингу дасть змогу банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень із надання позик і забезпечить високий рівень якості кредитного портфеля банку. Доцільним також буде впровадження скоринг-системи, що спростить роботу банківської системи та зменшить негативні наслідки кредитних ризиків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК :

1. Принципи управління кредитними ризиками : Принципи від 01.09.2000 р. № 996_035 / Міжнародний банк реконструкції і розвитку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_035 (дата звернення : 01.02.2020).
2. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Положення від 30.06.2016 р. №311 / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0351500-16> (дата звернення : 01.02.2020).
3. Методичні вказівки з інспектування банків Система оцінки ризиків : Вказівки від 15.03.2004 № 104 / Національний банк України. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id120193> (дата звернення: 03.02.2020).
4. Бандурка О.М., Глущенко В.В., Глущенко А.С. Гроші і кредит. Львів : Магнолія, 2014. 368 с.
5. Петрик О.М. Банківська справа. Київ : Кондор, 2007. 466 с.
6. Демчик І. Управління кредитним ризиком. *Банківський менеджмент*. 2008. № 5. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64 (дата звернення: 03.02.2020).
7. Джулай І.А. Щодо оцінки ризиків і механізмів їх зниження в комерційних банках КНТУ. 2007. №12. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/888> (дата звернення: 03.02.2020).
8. Севрук В.Т. Методы оценки и прогнозирования банковских рисков. *Управление в кредитной организации*. 2010. № 3. С. 25–34. URL: <https://pl.b-ok.cc/book/3152036/2ed8c9> (дата звернення: 03.02.2020).
9. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль. Москва : Дело, 2003. 360 с.
10. Лінтур І.В. Регулювання НБУ кредитних ризиків в банківській діяльності. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4260> (дата звернення: 03.02.2020).
11. Кількість банків України 2008–2019. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення: 03.02.2020).
12. Показники діяльності банків. *НБУ*. 2019. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2019-12/> (дата звернення: 03.02.2020).
13. Боднар О.А., Іваненко Г.Ю., Тарасенко В.П., Тішечкіна К.В. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Молодий вчений*. 2019. №15. URL: <http://217.77.213.157:8080/jspui/bitstream/123456789/61611/1/bodnar.pdf> (дата звернення: 03.02.2020).
14. Рейтинг українських банків. 2019. URL: <https://mind.ua/publications/20194442-rejting-ukrayinskih-bankiv-2019> (дата звернення: 03.02.2020).
15. Ніколаєнко В.Ю. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. С. 1–7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/52.pdf (дата звернення: 02.02.2020).
16. Що таке кредитний скоринг. Його суть і призначення. 2019. URL: <https://tvoigroshi.com.ua/uk/novosti/cto-takoe-kreditnyy-skoring-ego-sut-i-naznachenie--> (дата звернення: 03.02.2020).
17. Коновалова Н. Credit risk management in commercial banks. *Polish journal of management studies*. 2016. № 13 С. 90–100. URL: https://www.researchgate.net/publication/304669880_Credit_risk_management_in_comcommerc_banks (дата звернення: 05.02.2020).

REFERENCES:

1. Mizhnarodnyi bank rekonstruktsii i rozvytku (2000). *Pryntsypy upravlinnia kredytnymy ryzykamy* [Principles of credit risk management]. Kyiv. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_035 (accessed 01 February 2020).
2. Natsionalnyi bank Ukrainy (2016). *Pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiami: Polozhennia* [On determining the size of credit risk by active banks by banks of Ukraine]. Kyiv. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0351500-16> (accessed 01 February 2020).
3. Natsionalnyi bank Ukrainy (2004). *Metodychni vkazivky z inspektuvannia bankiv Systema otsinky ryzykiv* [Guidelines for Inspection of Banks Risk Assessment System]. Kyiv. Available at: <https://regulation.gov.ua/documents/id120193> (accessed 01 February 2020).
4. Banderka O.M., Hlushchenko V.V., Hlushchenko A.S (2014). *Hroshi i kredyt*. Lviv: Mahnolia. [in Ukrainian]
5. Petryk O.M. (2007). *Bankivska sprava*. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian]
6. Demchik I. (2008). *Upravlinnia kredytnym ryzykom* [Credit risk management]. *Bankivskiy menedzhment* (electronic journal), vol. 64, no. 5. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64 (accessed 03 February 2020).
7. Dzhulai I.A. (2007). *Shchodo otsinky ryzykiv i mekhanizmv yikh znyzhennia v komertsiiynkh bankakh* [Concerning risk assessment and mechanisms of their reduction in commercial banks]. *KNTU* (electronic journal), vol. 1, no. 12. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/888> (accessed 03 February 2020).
8. Sevruk V.T. (2010). *Metody ocenki i prognozovaniya bankovskikh riskov*. [Methods for assessing and forecasting banking risks]. *Upravlenie v kreditnoj organizacii* (electronic journal), vol. 11, no. 3, pp. 25–34. Available at: <https://pl.b-ok.cc/book/3152036/2ed8c9> (accessed 03 February 2020).
9. Najt F.H. (2003). *Risk, neopredelennost' i pribyl'* [Risk, uncertainty and profit]. Moscow: Case. [in Russian]
10. Lintur I.V. (2015). *Rehuliuвання NBU kredytnykh ryzykiv v bankivskii diialnosti* [Regulation of NBU credit risks in banking]. *Efektivna ekonomika* (electronic journal), vol. 2, no. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4260> (accessed 03 February 2020).
11. Ministry of Finance (2008–2019). *Kilkist bankiv Ukrainy* [Number of Ukrainian banks]. Kyiv. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (accessed 03 February 2020).
12. NBU (2019). *Pokaznyky diialnosti bankiv* [Bank performance indicators]. Kyiv. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2019-12/> (accessed 03 February 2020).
13. Bodnar O.A. Ivanenko H.I. Tarasenko V.P. Tishechkin K.V. (2019). *Upravlinnia ta zasoby minimizatsii kredytnoho ryzyku banku* [Management and means of minimizing bank credit risk]. *Molodyi vchenyi*, vol. 1, no. 15. Available at: <http://217.77.213.157:8080/jspui/bitstream/123456789/61611/1/bodnar.pdf> (accessed 03 February 2020).
14. Mind (2019). *Reitynh ukrainskykh bankiv* [Rating of Ukrainian banks]. Kyiv. Available at: <https://mind.ua/publications/20194442-rejting-ukrayinskih-bankiv-2019> (accessed 03 February 2020).
15. Nikolaenko Yu.V. (2015). *Cvitovy dosvid ta suchasni tendentsii u haluzi upravlinnia kredytnym ryzykom* [World experience and current trends in credit risk management]. *Efektivna ekonomika* (electronic journal), vol. 52, no. 11, pp. 1–7. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/52.pdf (accessed 02 February 2020).
16. Tvoigroshi (2019). *Shcho take kredytnyi skorynh. Yoho sut i pryznachennia* [What is credit scoring. Its essence and purpose]. Kyiv. Available at: <https://tvoigroshi.com.ua/uk/novosti/cto-takoe-kreditnyy-skoring-ego-sut-i-naznachenie--> (accessed 03 February 2020).
17. Konovalova N. (2016). *Upravlinnia ryzykamy v komertsiiynkh bankakh* [Credit risk management in commercial banks]. *Polish Journal of Management Studies*, vol. 13, no. 2, pp. 90–100. Available at: https://www.researchgate.net/publication/304669880_Credit_risk_management_in_comcommerc_banks (accessed 05 February 2020).

Стаття надійшла до редакції 12.02.2020.
The article was received 12 February 2020.